

Syntetisk virkelighed

Et af de største problemer, vi mennesker har, er at få mening i tilværelsen. Vi lever i et kaos, hvor det ikke objektivt kan vises eller bevises, hvad der er godt eller ondt, hvad der er rigtigt eller forkert, eller hvad der er værd at stræbe efter.

Alt dette findes kun inde i vores respektive hoveder. Vi har hver vores personlige opfattelse af virkeligheden, og den er meningsfuld alt efter den mening, vi selv lægger i den.

Mening som sådan findes ikke uden for os, der findes kun kaos. Det er umuligt at leve med, fordi det skaber angst inden i os; denne dybe angst, der ligger i os alle, er angsten for kaos. Her har vi ikke noget fast at relatere os til, og vi føler at vi forsvinder, bliver tilintetgjort.

Derfor opbygger vi et personligt univers, og fordi det netop kun er vores egen opfattelse af virkeligheden, kalder vi det her en syntetisk virkelighed.

Vores forskellige syntetiske virkeligheder giver anledning til et utal af konflikter. Når to forskellige værdisæt mødes, og den ene føler sin egen virkelighed truet, kan det være nødvendigt at nedbryde den andens virkelighed for at kunne sikre sin egen tryghed.

Lad os se nærmere på begrebet "syntetisk virkelighed"

Selv om vi har hver vores syntetiske vir-

kelighed, giver vores tryghedstrang sig også udtryk i nogle fælles mønstre, f.eks. i familier. Vi er så afhængige af vores familie, fordi der her sker en accept af vores syntetiske virkelighed; der foregår en gensidig tilpasning, som sjældent sætter spørgsmålstegn ved de enkelte familiededlemmers virkeligheder.

Et ikke helt ukendt fænomen er de børn, der starter i skole og har levet så beskyttet, at de bliver bange for den store ukendte verden uden for. De sidder helt stille og ryster næsten, og sveden springer frem på panden af bare nervøsitet. Disse børn kommer fra det, man kalder "sanatoriefamilien".

Sanatoriefamilien

I en såkaldt sanatoriefamilie er både faderen og moderen vældig bange for den barske og kaotiske tilværelse. Derfor skaber de en familie, der opbygger en virkelighed ud fra deres egne kriterier ved at sortere og smide de væmmelige ting væk. De er fantastisk dygtige til at bortelimineere den information, de ikke har brug for. Familien virker som en sikker havn, hvor man gemmer sig bort fra de skræmmende realiteter udenfor og lukker øjnene for alt det, der ikke stemmer overens med ens virkelighed. Derfor kommer familien til at virke som et sanatorium.

Det er familien, hvor man straks trykker

på afbryderen, når der kommer TV-aktuelt i fjernsynet. Man kunne let komme til at overvære bombing af civilbefolkningen i et eller andet land, og det har børn ikke godt af at se. Specielt har man ikke selv særligt godt af at overvære det. Man har kun åbent for fjernsynet, når der er Lykkehjulet eller lignende udsendelser og holder ikke dagblade, hvor der er fare for at komme til at se billeder af mennesker, der hugger hovedet af hinanden. Derimod holder man Se & Hør, hvor dronning Margrethe er på forsiden, og henne på side 8 er der en lille notits om, hvordan det går i Vietnam. Man spiser en masse grøntsager, fordi det siges at være sundt, og forældrene har kun seksuelt samkvem med hinanden fredag aften, for så har de hele lørdagen til at hvile ud i.

Formålet med at opbygge denne syntetiske virkelighed er at beskytte sig selv og sin familie imod det kaos, der ligger udenfor.

Udvælgelse af omgangskreds

En af de væsentlige måder hvorpå man vælger sine venner, kammerater og de mennesker, man vil være sammen med, er ud fra princippet om lighed mellem andre personers meninger og sine egne, for så bliver man bekræftet i sin opfattelse af virkeligheden. Hvis alle fornuftige mennesker, dvs. de få jeg kender, mener det samme som jeg, så er jeg god nok og dermed frelst.

Ser man ovennævnte i stort perspektiv, kan man sige, at ethvert samfund, ethvert

system, kan ansues som en syntetisk virkelighed. Om enhver gruppe eller kultur kan man sige, hvis man altså kunne

blive enige, at denne her syntetiske virkelighed ser sådan eller sådan ud. De her ting er gode, de her onde; dette eller hint er ting, man bør stræbe efter. For så vidt er alt godt. Dét, der bliver farligt er, når jeg siger til mig selv, at den virkelighed jeg lever i, den virkelighed jeg har opbygget, ikke er en syntetisk virkelighed, men derimod virkeligheden med stort V.

Faren ved en fast etableret syntetisk virkelighed

Jo mere etableret jeg er i min egen syntetiske virkelighed, og siger, at den er virkeligheden med stort V, desto farligere er det, når en person med en meget anderledes syntetisk virkelighed kommer tæt på mig. Der bliver sat kraftigt spørgsmålstejn ved min livsholdning, mine meninger og værdinormer, og jeg bliver usikker, bange, og får det dårligt. Jeg forsvare mig imod denne anden persons angreb på mig og min virkelighed og er nødsaget til at udsætte ham for terapi for at få ham til at indse, at han har taget fejl, at min virkelighed er VIRKELIGHEDEN. Så kan den vante, "gode" tingenes tilstand atter genoprettes.

Når destruktion bliver en nødvendighed

Alle steder, hvor vi har med destruktive kræfter at gøre, er hvor virkeligheder af sidstnævnte slags støder sammen. Dette gælder lige fra enkeltpersoner og familier til nationer, der slås indbyrdes.

Hvad sker der egentlig, når man bliver konfronteret med en virkelighed, der ikke stemmer overens med ens egen virkelighed? Det der normalt finder sted, hvis vi har valgfrihed, er at vi kan vælge hvilke steder vi vil være og hvilke mennesker, vi vil være sammen med. Hvis vi ikke har denne valgfrihed, er vi ilde stedt. Hvis jeg f.eks. er nyuddannet lærer, har jeg til dels denne valgfrihed. Det første sted jeg søger stilling viser det sig måske, at inspektøren er tosset, og så flytter jeg for at blive fri for det besværlige væsen. Det næste sted er der ikke til at være, fordi man på disse kanter er alt for religiøs. Det tredje sted jeg kommer hen, er det umuligt at fremskaffe en ordentlig bolig, eller det er nogle mærkelige mennesker, jeg kommer til at bo sammen med. Det fjerde sted er måske godt nok, så her bliver jeg.

Dette kan voksne mennesker tillade sig, de må vælge og derfor kan de overleve. Derimod er skolebørn en af de grupper i samfundet, der på det punkt er hårdest ramt. De starter nu allerede et skoleforløb i børnehaveklassen, som normalt først slutter efter 11 år, og de får presset en definition af virkeligheden ned over sig, som måske ikke stemmer overens med deres egen.

Det ulyksalige er blot, at kun meget få skolebørn er i stand til at protestere og

ud gennem vinduet. Så ville de komme på noget der kaldes "posthusehjemmet", hvor man efter bedste evne ville prøve at tilpasse dem så hurtigt som muligt.

Hvis man handlede sådan mod voksne, ville der hurtigt blive revolution, men børn kan man gøre dette imod, fordi de af flere grunde er nødsaget til at finde sig i det. Det er meget farligt med vold og magt at ville have den syntetiske virkelighed, man lever i, til at være virkeligheden med stort V.

Lad os igen vende os mod sanatoriefamilien

Sønnen, der er opvokset i dette beskyttede miljø, er nu blevet femten år og begynder at få mærkelige lyster rundt omkring i kroppen. Han vil få at vide, at sådan nogle ting ganske simpelt ikke eksisterer i virkeligheden, da de jo knap nok eksisterer i ægtesengen. Når han samtidig gør oprør mod forældrenes "forstokkede meninger", er de nødt til at fortælle ham, at han er syg, når han kommer med sine udtalelser. Det var principielt det samme der skete under kætterforfølgelsen.

Kætterforfølgelsen

Kætterforfølgelsen i middelalderen opstod som følge af, at enkelte individer begyndte at sætte spørgsmålstejn ved det religiøse verdensbillede. Det var uacceptabelt på dette tidspunkt, fordi den syntetiske virkelighed man levede i dengang, var religiøs. Derfor måtte man udsætte disse mennesker for terapi. Man kunne ikke blot ignorere dem eller bede dem lave deres eget samfund, for hvis man gjorde det, havde man indrømmet, at man kunne se tilværelsen på en anden måde end almindeligt accepteret. Man var nødsaget til at indfange dem og få dem til at tilstå, at de var besat af djævelen og derfor i virkeligheden ikke mente, hvad de sagde. Det var yderst sjældent, at nogen blev brændt som kættere, uden at de først havde indrømmet, at de var besat af en ond ånd. Det gjorde de selvfølgelig, fordi de blev pint halvt ihjel og til sidst var parat til at indrømme hvad som helst for at slippe for smerterne. "Belønningen" for tilståelsen var bålet, fordi det i virkeligheden – som præsten sagde – var for at hjælpe dem. Det var den eneste garanti han havde, for at kætteren kom i himlen og ikke i helvede. Det karakteristiske for denne terapi var, at den blev udøvet under dække af hjælp.

sige, at det er en forkert måde, I prøver at definere mig på. Den måde I påstår virkeligheden er på, de værdisæt I fremlægger, bryder jeg mig aldeles ikke om; derfor protesterer jeg.

Skolebørn protesterer ikke verbalt; de laver i stedet ballade eller hærværk. Det er den eneste måde, børn kan protestere på. En absurd tanke ville være at overføre disse forhold til voksne mennesker - f.eks. beslutte, at alle mennesker fra deres fyldte 30. år til de blev 40, skulle sidde på et posthus og stemple girokort. Der var formentlig nogle, der ikke ville synes, at det var lykken. Gjorde de så ikke hvad de blev bedt om, men begyndte at flygte væk fra denne ordening, samtidig med at der fra myndighedernes side blev krævet, at de skulle være der, kunne der blive sat en postkontorsocialrådgiver på sagen. Vedkommende ville sandsynligvis påstå, at der måtte være problemer derhjemme, siden de ikke kunne trives på postkontoret.

De ville så på den ene eller anden måde blive bragt tilbage til postkontoret. Men tvangen, forbundet med at denne syntetiske virkelighed var fuldstændig fremmed for dem, ville bevirke at de sprang

Enhver kætter, der blev brændt, blev hjulpet. "De stakkels mennesker" vidste ikke deres eget bedste og blev hjulpet af dem, der levede i de accepterede syntetiske virkeligheder, som stemte overens med normernes. Alle der brændte kættere, opfattede sig selv som hjælpere.

Der er kraftige lighedspunkter mellem den moderne institutionaliserede psykiatri og kætterforfølgelsen, og den tjener akkurat samme funktion. Den eneste forskel er blot, at vi i stedet for at leve i en religiøs syntetisk virkelighed, nu lever i en naturvidenskabelig syntetisk virkelighed. Dengang hed afvigerne kættere, nu hedder de psykisk syge. Den institutionaliserede psykiatri siger til dem, der har en anden syntetisk virkelighed end flertallets: "I er syge, nu skal vi helbrede jer", og samfundet er mere og mere ved at antage form af et behandler-system, hvor de hvide kitler har meget stor autoritet. Det er akkurat den samme slags vold, der foregår i familien, når sønnen på 15 år begynder at gøre oprør imod forældrenes syntetiske virkelighed, og som man udøver, når man smider folk i koncentrationslejre. Det er en farlig form for vold, fordi vi allesammen er involveret i den.

Det er en del af vores mytologi, vores syntetiske virkelighed, at der eksisterer noget, der hedder psykiske sygdomme, og disse syge mennesker skal jo behandles. Vi har lært lige fra barnsben at anskue tingene på denne måde, men i realiteten er der snarere tale om, at menneskers psykiske ubalancer er sunde reaktioner på usunde og absurde forhold, der netop er opstået som følge af begrænsede syntetiske virkeligheder.

Vi kan grine af kætterforfølgelsen, for den er ikke vores virkelighed. Den ligger jo 500 år tilbage i tiden, men akkurat de tilsvarende forhold kan vi ikke se i vores egen syntetiske virkelighed, det er alt for tæt på os.

Ikke desto mindre sker en stor del af den mest alvorlige vold, vi går og udøver mod hinanden, under dække af terapi og hjælp. **Det er altid farligt at vide, hvad der er til bedste for andre mennesker**

Eksperterne i vore dage siger til deres klienter, afvigerne, at de er nødt til at behandle dem, og at det er til deres eget bedste. Når nogen siger sådan, skal man passe meget på, for så er der stor chance for, at det er til bedste for dem selv, og at de bruger det til at beskytte deres egen syntetiske virkelighed.

forklædt som terapi. Den vold, der er indbygget i selve "terapiafdelingen" i vores syntetiske virkelighed, og som har til formål at "hjælpe os" og beskytte denne fælles syntetiske virkelighed. I realiteten begynder vi at beskytte os mod hinanden.

Selvdestruktion

I det før omtalte er også det selvdestruktive indbygget, for princippet er jo egentlig bare det, at man opbygger en syntetisk virkelighed for at undgå angst, for at undgå at se kaos i øjnene, for at undgå at træffe nogle valg og se, hvor enormt kompliceret tilværelsen er, og hvor mange synsvinkler den kan anskues ud fra.

Man foretager på et eller andet tidspunkt et bestemt valg af, hvordan man vil se virkeligheden og opbygger sin egen syntetiske virkelighed her ud fra. Uden at modtage yderligere informationer fortsætter man på denne måde den én gang fastlagte linie. Det er i sig selv destruktivt. Det svarer til, at man sætter sig ind i en bil og beslutter sig til, at man f.eks. skal køre fra Frederikssund til København. I stedet for at se ud på vejen og holde øje med, hvad der foregår dér og tage hensyn til den øvrige færdsel, kigger man på et kort og beregner, at det tager 45 minutter at køre dér fra og dertil. dvs. lægger en slagplan. Derpå ruller man gardinerne ned for alle vinduer, lukker for en sikkerheds skyld øjnene og kører så udelukkende efter planen, fordi man ikke kan tåle at se virkeligheden,

men bedre kan lide sin egen slagplan. Det er ens syntetiske virkelighed, og den er man fuldstændig hjemme i.

Man kører ikke to minutter på denne måde, før man er ude for et færdselsuheld, og man kommer aldrig levende til København. Det kan være, at man har drømt sig til, at der kun kommer to modkørende biler, og at der for øvrigt ikke er anden trafik. Men forudsætningen for at man kan komme frem er, at man ikke følger sin plan og lever i sin egen lille virkelighed, men at man kigger meget grundigt ud af vinduet og tager hensyn til det der sker dér, fremfor de ting man har inde i hovedet.

Selvdestruktiv bliver man, når man når det punkt, hvor man lukker sig så fast inde i sin syntetiske virkelighed, at man slet ikke tager hensyn til, hvordan tingene er nu og her. Man stopper med at modtage nye impulser udefra.

Personligt tror jeg ikke meget på, at det overhovedet har mening at tale om, at nogle mennesker er psykisk afvigende, men derimod, at nogle har større chance for at komme ud i konflikter end andre. Der findes mennesker, der gang på gang kommer galt afsted, både med sig selv og deres omgivelser. Det skyldes, at de på et eller andet tidspunkt har været udsat for noget, der har forårsaget, at de har lukket øjnene for virkeligheden. De er blevet så bange for den, at de herefter bare kører for nedrullede gardiner i en syntetisk virkelighed.

Jeg tror ikke, at der findes masochister, der inderst inde ønsker at være destruktive for oplevelsens skyld, eller at der ligger et bevidst ønske om selvdestruktion til grund for nogle handlinger, der på en eller anden måde fører til, at de skader sig

selv. Det, de er bange for, er at se tilværelsen i øjnene, se at den har mange forskellige ansigter. De gør det i en slags panik, for simpelt hen at undgå angsten. De foretrækker - for at tage analogien med bilen fra før - at undlade at se på trafikken, men i stedet lukke øjnene, drømme sig til en trafik og kun køre i den. Resultatet er selvdestruktion.

Spørgsmålet er så, hvilken vold, der er værst? Den vold, hvor unge mennesker går rundt og øver hærværk, eller den skjulte vold, der er resultatet af vores syntetiske virkelighed.

Meningsfuldhed

Skal man undersøge, om der sker en udvikling i den rigtige retning, dvs. om vi er ved at blive opmærksomme på, at der er tale om syntetisk virkelighed, må svaret blive, at skal der ske en udvikling, er den eneste måde den kan ske på ved at lære børnene, at virkeligheden har mange ansigter, og at de selv kun lever i én af virkelighederne. I stedet for at blive bange for andres virkeligheder, burde man lære dem at acceptere og interessere sig for dem. Man kan altid lære noget nyt om sig selv og andre.

I så rigt et omfang vi er i stand til at anerkende, at virkeligheden er mange ting, kan vi nyde andre personers virkelighed. Man kan f.eks. sige: "Sådan kan man åbenbart også se på tingene, det var morsomt. Vi lever alle i forskellige syntetiske virkeligheder, og det var spændende at møde dig og se tilværelsen med dine øjne; nu har jeg lært noget om mig selv, som jeg ikke vidste før". Det er nødvendigt at acceptere, at der er forskellige syntetiske virkeligheder, og at ens egen dyrebare virkelighed kun er med lille v, som alle andres.

Ellers ser det vist sort ud, for vi dømmer rask væk hinanden, og der er en udbredt tendens til, at vi er begyndt at stille diagnoser på hinanden. Selv en af vore kendte psykiatere sagde i sin tid på et møde, at mange venstreorienterede var skizofrene.

I dyrenes verden gælder "Æd eller bliv ædt". I menneskeverdenen gælder "Definér eller bliv defineret". Normalt ligger

det destruktive i mennesket ikke fremme, men kommer til udtryk i hele sin væld i det øjeblik, vi bliver bange for kaos, og vi ikke mere har mening i tilværelsen. Når den truer med at rasle sammen for os som et korthus, bliver vi rædselsslagne for de store dybder, der åbner sig foran os. Så er det, vi med vold og magt ser os nødsaget til at lave en virkelighed, der for os er virkeligheden med stort V.

Pubertetsfænomener

Indtil et barn fylder 14 år, lever det som regel velbeskyttet i sanatoriefamilien, men fra det er 14 og til det gifter sig, er det lige pludselig ude i virkeligheden med stort V. Da opdager det, at det i hele sit foregående liv ikke har levet i Virkelighe-

den. Det føler sig usikker og kan ikke rigtigt finde ud af, hvor det hører hjemme. To modsatrettede kræfter begynder at hive i det. Skal det søge tilbage til trygheden eller finde ud af, hvad der er ovre på den anden side af floden, kaldet "kaos"? I de færreste tilfælde har det fået så megen ballast hjemmefra og så meget mod, at det tør vove forsøget. Altså må det vente på, at en partner skal dukke op, som har lige så megen brug for at komme ind i sanatoriet, som det selv. Når barnet har overstået puberteten hedder det sig, at nu er det blevet voksent, det er faldet til ro. Men ak nej, det er såmænd blot kommet tilbage i den samme beskyttede virkelighed.

Der er mange ting, der taler for, at det vi kalder for pubertetsfænomener godt nok skyldes visse hormonale processer, men også at det er det eneste tidspunkt i livet, hvor vi angst og bævende står i virkeligheden med stort V i ingenmandsland. Vo-

res syntetiske virkelighed bliver lige pludselig tjeppet af mod en masse andre syntetiske virkeligheder. Netop dette forårsager angst, og til trods for de mange ulemper flygter de fleste af os ind i ægteskabets sikre havn - den institution, der af vort samfund er den mest lovpriste af alle. Nu kan vi igen tillade os at være små, velbeskyttede individer, ligesom i barndommen.

Tryghed eller kaos

Vi har kaos på den ene side, det Søren Kierkegaard kalder fortvivlelse, hvor vi kan se, at tingene ikke hænger sammen. På den anden side har vi det, vi kalder for tryghed. De to begreber "tryghed" og "angst" står i modsat forhold til hinanden.

Problemet er så, hvor imellem disse to yderpunkter vi kan være, samtidig med at vi er ansvarlige for vores egne handlinger.

Vælger vi at være nærmest den ende, hvor trygheden findes, medfører det en enorm intolerance. Prisen for trygheden bliver destruktion. Jo mere forankret jeg er i min egen virkelighed, jo mere er jeg tvunget til at forsvare den med vold.

Jo længere væk fra trygheden jeg bevæger mig, desto mere accepterer jeg, at der findes andre synteti-

ske virkeligheder, og desto mere tolerant bliver jeg overfor andre mennesker. Men samtidig vokser angsten proportionalt med distanceringen fra trygheden; den angst, som jeg er nødsaget til at bære rundt på inde i mig selv, indtil jeg finder en dybere mening med livet, som ikke er så afhængig af det ydre og af andre menneskers accept.

Spørgsmålet er hvor på denne imaginære linie vi skal placere os, og hvor høj en pris vi er parate til at betale for trygheden. For tryghedens pris er fjendskab, krig og isolation. Men hvis jeg er i stand til at slippe denne tryghed, slipper jeg samtidig roden til det voldelige i mig.

Det er en "handel", som hvert eneste menneske mange gange i sin tilværelse må deltage i.

Fortsættes